Inhoud, Structuur en Organisatie Geïntegreerd Slotexamen

EEN GEÏNTEGREERDE AFRONDING VAN DE OPLEIDING TOT ACCOUNTANT

NBA, RAAD VOOR DE PRAKTIJKOPLEIDINGEN JANUARI 2019

Voorwoord

Voor u ligt het rapport inzake de inhoud, de structuur en de organisatie van het geïntegreerd slotexamen van de opleidingen tot Accountant-Administratieconsulent en Registeraccountant.

Het rapport is opgesteld door de door de Raad voor de Praktijkopleidingen ingestelde "Werkgroep Geïntegreerd Slotexamen"[1] en vloeit mede voort uit het streven van de NBA en de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding[i] (CEA) om te komen tot een meer geïntegreerde theorie- en praktijkopleiding.

Doelstelling van de accountantsopleiding is het opleiden en vormen van jonge professionals tot beginnende beroepsbeoefenaren in de Assurancepraktijk of in de Accountancy MKB-praktijk. De kwalificaties hiervan zijn terug te vinden in het CEA rapport 'Eindtermen Accountantsopleidingen 2016'.

Inmiddels is dit rapport over het geïntegreerd slotexamen - na consultatie van de stagebureaus en de onderwijsinstellingen - door de Raad voor de Praktijkopleidingen vastgesteld. Het rapport wordt voorgelegd aan de CEA en aan het bestuur van de NBA en zal vervolgens verder worden verspreid onder de direct bij de organisatie van de praktijkopleidingen en het slotexamen betrokken personen, instellingen en organisaties.

Het nieuwe examen zal in de loop van 2019 afgenomen gaan worden. Ik dank de leden van de werkgroep voor hun inbreng en discussie en ben blij en trots dat we dit vernieuwde raamwerk voor het slotexamen in goede samenwerking tot stand hebben kunnen brengen. Tevens dank ik de onderwijsinstellingen en stagebureaus voor hun constructieve bijdragen aan het tot stand komen van dit rapport.

Drs. L.F.G. Tuinsma RA
Voorzitter Raad voor de Praktijkopleidingen en
voorzitter Werkgroep Geïntegreerd Slotexamen

[1] De samenstelling van de werkgroep is opgenomen in Bijlage 1

Samenvatting

Inhoud

Dit rapport beschrijft de structuur, de inhoud en de organisatie van het nieuwe afsluitende examen van de accountantsopleiding: het geïntegreerd slotexamen. De herziene opzet en het beoogde samenwerkingsmodel voor de examenorganisatie passen bij het streven naar een verdergaande integratie van de theoretische opleiding en de praktijkopleiding. In het geïntegreerd slotexamen stellen de examinatoren vast of de examenkandidaat functioneert op het niveau van een (gekwalificeerd) beginnend beroepsbeoefenaar.
Om dat te kunnen vaststellen, maken examinatoren gebruik van het portfolio dat een examenkandidaat gedurende zijn praktijkopleiding heeft opgebouwd en van de theorie die de examenkandidaat na zijn theoretische opleiding moet beheersen. Theorie en praktijk komen tijdens het slotexamen zo op een natuurlijke wijze bij elkaar. De CEA-eindtermen die op zowel de theoretische opleiding als op de praktijkopleiding betrekking hebben, vormen de inhoudelijke basis voor het geïntegreerd slotexamen.

Structuur

Het geïntegreerd slotexamen omvat drie onderdelen:
1. een presentatie;
2. diverse onderwerpen en cases, passend bij de opleidingsvariant;
3. de actualiteit in het accountantsberoep.

De drie onderdelen kunnen tijdens het examen volgordelijk, maar ook gelijktijdig aan de orde komen en met elkaar verweven worden. Door het geïntegreerd slotexamen op basis van deze drie onderwerpen te structureren, ontstaat een evenwichtig en divers examen waarbij de examenkandidaat ruime gelegenheid krijgt om aan te tonen dat hij/zij functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar. De vaststelling van het examenresultaat vindt plaats op basis van een in dit advies opgenomen normenkader.

Organisatie

Om het geïntegreerd slotexamen mogelijk te maken, wordt een examencommissie (de Examencommissie) ingesteld met leden namens de Raad voor de praktijkopleidingen (de Raad) en leden namens de universiteiten en de hogescholen. De Examencommissie stelt een examenreglement op, ziet toe op de naleving ervan en handelt conform dat reglement. De Examencommissie beschikt over een secretariaat dat wordt gefaciliteerd door de NBA.

De examinatoren worden op basis van het competentieprofiel voor examinatoren door de Raad benoemd. Ieder examen wordt afgenomen door een door de onderwijsinstelling voorgedragen examinator en een door de Raad aangewezen examinator. Na certificering mogen examinatoren examens afnemen.

Of een examenkandidaat toelaatbaar is tot het slotexamen wordt bewaakt door het secretariaat van de Examencommissie. Examenkandidaten kunnen het geïntegreerd slotexamen doen bij een aan het slotexamen deelnemende onderwijsinstelling naar keuze of via de NBA. Doet een examenkandidaat examen via een onderwijsinstelling, dan bepaalt die onderwijsinstelling de plaats, tijd en samenstelling van het examinatorenkoppel. De ondersteuning daarbij vanuit het secretariaat van de Examencommissie vindt plaats op basis van maatwerk, afhankelijk van de behoefte bij de betreffende onderwijsinstelling.

Inhoudsopgave

Voorwoord **1**

Samenvatting **2**
Structuur 2
Organisatie 2

Inhoudsopgave **3**

1. Inleiding **4**

2. Randvoorwaarden en kaders **5**
2.1 Wettelijk kader 5
2.2 Toelating 5
2.3 Kerncompetenties 5
2.4 Assessment Principles 6
2.5 CEA Toetsingskader 6

3. Het examen **7**
3.1 Inleiding 7
3.2 De eindtermen 7
3.3 Inhoud van het examen 7
3.4 Structuur 8
3.4.1 Presentatie kandidaat 8
3.4.2 Diverse onderwerpen per opleidingsvariant 9
3.4.3 Actualiteit 9
3.4.4 Globale tijdsindicatie 9
3.5 Normering en cijfervaststelling 10

4. De organisatie **11**
4.1 Inleiding 11
4.2 Examencommissie 11
4.3 Examinatoren 11
4.4 Logistieke organisatie 12

Bijlagen **13**
1 Leden Werkgroep Geïntegreerd Slotexamen 14
2 Wet op het accountantsberoep (Wab) 15
3 Kerncompetenties 16
4 Assessment principles 17
5 Nadere toelichting examenonderdelen 19
6 De examinator (beknopt competentieprofiel) 20
7 Taxonomie van Bloom 22
8. Beleidsrichtlijn toetsing eindtermen praktijkopleiding 23

1. Inleiding

De door de CEA vastgestelde eindtermen voor de accountantsopleidingen omvatten eindtermen voor zowel de theorie als de praktijk, waardoor integratie van theorie en praktijk, van kennis, vaardigheden en (werk)ervaring, wordt gefaciliteerd. De uitwerking zal moeten plaatsvinden door theorie- en praktijkopleiders gezamenlijk. Een dergelijke integratie wordt ook gestimuleerd door het voor de opleiding tot accountant in te stellen geïntegreerd mondeling slotexamen.

Met het geïntegreerd slotexamen wordt de samenhang tussen de theoretische eindtermen en de eindtermen voor de praktijkopleiding versterkt. Trainees moeten in staat zijn om vanuit een theoretisch kader op hun praktijkwerkzaamheden te reflecteren en de theorie in de beroepspraktijk toe te passen. In het geïntegreerd slotexamen komen theorie en praktijk op een natuurlijke wijze bij elkaar en worden de eindtermen die zien op zowel de theorie- als de praktijkopleiding getoetst.

Het geïntegreerd slotexamen wordt afgenomen nadat zowel de theorie- als de praktijkopleiding is afgerond. Tijdens het examen wordt getoetst of de kandidaat – op het moment van het examen – kwalificeert als beginnend beroepsbeoefenaar voor de desbetreffende opleidingsoriëntatie.

In de navolgende hoofdstukken worden de verschillende elementen van het examen nader uitgewerkt en worden de randvoorwaarden en kaders geschetst waarbinnen het examen moet plaatsvinden.

2. Randvoorwaarden en kaders

2.1 Wettelijk kader

Het geïntegreerd slotexamen moet plaatsvinden binnen de kaders van de Wet op het accountantsberoep (Wab). In de Wab art. 47 is opgenomen dat de NBA verantwoordelijk is voor de inhoud en organisatie van de praktijkopleiding en het afsluitende examen. De NBA stelt de inhoud van het praktijkexamen vast en verstrekt het getuigschrift. De NBA bepaalt ook wie de praktijkexamens mogen afnemen en wie toegelaten worden tot het praktijkexamen [2]. De NBA stelt de Verordening vast waarin dit wordt geregeld.

Uit het bovenstaande vloeit voort dat de organisatie van het geïntegreerd slotexamen onder (eind)verantwoordelijkheid van de NBA zal moeten plaatsvinden. De Raad voor de Praktijkopleidingen heeft van het Bestuur van de NBA mandaat gekregen om uitvoering te geven aan de praktijkexamens. Een en ander wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 4.

2.2 Toelating

Een kandidaat kan worden toegelaten tot het geïntegreerd slotexamen indien:

1. de theoretische opleiding geheel is afgerond; en
2. aan alle eisen voor de praktijkopleiding is voldaan; en
3. de NBA heeft vastgesteld dat aan alle formele voorwaarden voor toelating tot het examen is voldaan.

Indien het getuigschrift van de theoretische opleiding op het moment van toelating tot het geïntegreerd slotexamen langer dan 5 jaar geleden is afgegeven of indien het langer dan 5 jaar geleden is dat de kandidaat in verband met toelating tot de praktijkopleiding de actualiteitstoets succesvol heeft afgerond, kunnen de examinatoren de duur van het examen maximaal een half uur verlengen. De verlenging van het slotexamen biedt ruimte om nader in te gaan op de veranderingen in de wet- en regelgeving en de invloed daarvan op het accountantsberoep en het functioneren als accountant.

2.3 Kerncompetenties

Zoals hiervoor al opgemerkt wordt met het geïntegreerd slotexamen getoetst of de kandidaat functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar. Om vast te stellen of de kandidaat op dat niveau functioneert, moet worden beoordeeld of de kandidaat over de competenties beschikt die horen bij het niveau van de beginnend beroepsbeoefenaar. Het toetsen van competenties benadrukt het geïntegreerde karakter van het examen, omdat wordt beoordeeld of de kandidaat kennis, (beroeps)houding en vaardigheden op een juiste wijze heeft toegepast dan wel in een geschetste situatie kan toepassen.

Voor de beginnend beroepsbeoefenaar zijn door de CEA 13 kerncompetenties (zie Bijlage 3) geformuleerd. Het geïntegreerd slotexamen richt zich, conform het voorstel van de CEA, zoals vastgelegd in het CEA-rapport ‘Eindtermen Accountantsopleidingen 2016’, blz. 88, op de eindtermen die samenhangen met de volgende vijf kerncompetenties:

- Zelfstandig richting en uitvoering geven aan assurance-opdrachten, aan assurance verwante opdrachten en overige opdrachten;
- Zich rekenschap geven van de maatschappelijke rol van de accountant, hiernaar in overeenstemming met de fundamentele beginselen, genoemd in de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants, handelen en daarbij het algemeen belang voorop stellen;
- In zijn beroepsuitoefening de vereiste professioneel kritische instelling toepassen om tot zelfstandige en professionele oordeelsvorming te komen;
- Verantwoording afleggen over het eigen functioneren als accountant;

[2] De desbetreffende artikelen uit de Wab zijn opgenomen in Bijlage 2

- Helder, begrijpelijk en overtuigend communiceren.

2.4 Assessment Principles

Een belangrijke voorwaarde voor een goed functionerend examen is de wijze waarop wordt beoordeeld.

Het geïntegreerd slotexamen voldoet aan de vijf assessment principles zoals die door de International Accounting Education Standards Board (IAESB) van de International Federation of Accountants (IFAC) zijn vastgelegd in artikel 9 van International Education Standard 6.

In Bijlage 4 worden deze assessment principles nader toegelicht.

De assessment principles van IFAC komen inhoudelijk overeen met de kwaliteitscriteria die de CEA in de beleidsrichtlijn ‘toetsing eindtermen praktijkopleiding’ heeft vastgelegd (zie: www.ceaweb.nl): validiteit, betrouwbaarheid, bruikbaarheid, objectiviteit, transparantie, feedback.

2.5 CEA Toetsingskader

De opzet, inhoud, toetsing en organisatie van het geïntegreerd slotexamen moet voldoen aan de door de CEA vastgestelde “Beleidsrichtlijn toetsing eindtermen praktijkopleiding”. Deze is opgenomen in Bijlage 8.

3. Het examen

3.1 Inleiding

Tijdens het geïntegreerd slotexamen wordt vastgesteld of de kandidaat kwalificeert als beginnend beroepsbeoefenaar voor de oriëntatie (Assurance of Accountancy- MKB) waarvoor hij/zij heeft gekozen.

Een kandidaat die geëxamineerd wordt, heeft inmiddels een heel traject afgelegd. De kandidaat heeft zijn theoretische vakken behaald, halfjaar- en jaarrapportages ingediend die als voldoende zijn beoordeeld, heeft intervisiegesprekken gevoerd, een referaat gehouden, een trainingsprogramma gevolgd, etc. Het afsluitende examen is de afronding van het opleidingstraject en tevens het toelatingsexamen tot het accountantsregister. De kandidaat wordt beoordeeld op de genoemde vijf kerncompetenties (zie Bijlage 3), mede in samenhang met de generieke eindtermen.

Het geïntegreerd slotexamen omvat binnen het kader van de vijf kerncompetenties een breed scala aan onderwerpen, waarbij de afbakening van breedte en diepgang niet exact aan te geven is. Dit is inherent aan het karakter van het examen. Alle facetten van het accountantsberoep kunnen aan de orde komen. Het kwaliteitszorgsysteem, bestaande uit een aanstellingsprocedure voor de aanstelling van nieuwe examinatoren, het toezicht door toezichthouders op de examens, de evaluaties door trainees en de bezwaarprocedure, biedt sterke waarborgen voor een evenwichtig examen.
Tijdens het examen wordt getoetst in hoeverre de trainee in staat is om de theoretische kennis in praktijksituaties toe te passen, dan wel op praktijkervaring te reflecteren met behulp van de theorie. De kandidaat laat zien dat hij/zij de eindtermen, die zien op de vaktechnische kennis en vaardigheden op het vereiste niveau, beheerst en tevens de juiste houding en het juiste gedrag kan tonen (eindtermen die zien op ethiek/soft skills).

Ter voorbereiding op het examengesprek ontvangen de examinatoren het portfolio van de praktijkopleiding van de trainee. Er is tijdens het examen sprake van een evenwichtige spreiding van de te bespreken onderwerpen. De actualiteit maakt in ieder geval deel uit van de onderwerpen. De nadere invulling hiervan wordt toegelicht onder 3.3.

3.2 De eindtermen

De accountantsopleiding wordt in twee varianten aangeboden: de Assurance-variant en de Accountancy-MKB-variant. De CEA heeft voor beide varianten eindtermen geformuleerd. De inhoudelijke eindtermen bestaan uit twee componenten: de voor beide varianten gemeenschappelijke eindtermen (de common body of knowledge en de common body of practice) en de variant-specifieke eindtermen.

De Raad stelt alleen die eindtermen voor het geïntegreerd slotexamen verplicht die voor een bepaalde opleidingsvariant zowel in de theoretische opleiding als in de praktijkopleiding van toepassing zijn. Deze eindtermen accentueren het geïntegreerde karakter van de opleiding en dekken het brede spectrum van kennis, houding en praktijkervaring per opleidingsvariant af.

Bovendien zijn er eindtermen die specifiek betrekking hebben op de vereiste vaardigheden: de generieke eindtermen (zie hiervoor het CEA eindtermenrapport). Ook de generieke eindtermen maken verplicht deel uit van het geïntegreerd slotexamen.

3.3 Inhoud van het examen

Een examenkandidaat bouwt tijdens de praktijkopleiding een portfolio op met rapportages die gaan over onderwerpen binnen opdrachten waaraan de kandidaat zelf heeft bijgedragen. Deze casuïstiek uit het portfolio van de kandidaat vormt mede de basis voor het geïntegreerd slotexamen. De examinatoren beschikken over het portfolio. Daarnaast komen actuele ontwikkelingen en gebeurtenissen, alsmede de

verschillende aspecten van opdrachtbehandeling aan de orde. De vraagstelling tijdens het examen heeft betrekking op de volle breedte kan de kernvakgebieden uit de theoretische opleiding en op de volle breedte van de werkdomeinen uit de praktijkopleidingen.

De examinatoren kiezen de examenonderwerpen – met voldoende spreiding – op basis van:

1 Het portfolio (met uitzondering van opdrachten die tijdens het referaat zijn behandeld) en stellen vragen over deze onderwerpen. Er komen aspecten van deze opdrachten aan de orde die door de kandidaat behandeld zijn of behandeld hadden moeten kunnen worden. De examinatoren kunnen deze aspecten in een vergelijkend perspectief plaatsen;
2 De verschillende fasen binnen de bij de betreffende oriëntatie behorende werkdomeinen (opdrachtaanvaarding, -planning, -uitvoering en -evaluatie); en
3 Actuele ontwikkelingen en gebeurtenissen in het accountantsberoep.

Tijdens het geïntegreerd slotexamen dienen verschillende soorten vragen over verschillende onderwerpen vanuit verschillende perspectieven te worden gesteld. Spreiding van de vragen houdt in:

- spreiding over de betreffende vakgebieden;
- spreiding over de drie “streams” (als bedoeld in de CEA-eindtermen): IT, Corporate Governance en de Maatschappelijke rol van de accountant;
- spreiding tussen theorie, praktijk en actualiteit;
- spreiding over het gehele portfolio van de kandidaat;
- spreiding in breedte en diepgang;
- spreiding over de verschillende werkdomeinen;
- spreiding in fases van de werkdomeinen.

3.4 Structuur

Het geïntegreerd slotexamen wordt mondeling afgenomen, duurt 1,5 uur en bestaat uit drie onderdelen, die naadloos op elkaar aansluiten dan wel in voorkomende gevallen door elkaar heen aan de orde kunnen komen; een strikte scheiding is derhalve niet aan de orde.

3.4.1 Presentatie kandidaat

In het eerste onderdeel van het examen heeft de kandidaat het initiatief. Dit bestaat uit een presentatie die de kandidaat geeft over werkzaamheden die door hem zijn uitgevoerd op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar. De presentatie kan met passende hulpmiddelen (hand-outs o.i.d.) worden ondersteund. In Bijlage 5 wordt een nadere toelichting gegeven. De presentatie gaat over een (vaktechnisch) onderwerp waarbij sprake is geweest van professionele oordeelsvorming door de trainee. Rondom dit (vaktechnische) onderwerp doen zich één of meerdere dilemma’s voor. De kandidaat laat zien hoe hij/zij met dit dilemma of deze dilemma’s is omgegaan en welke keuze(s) hij/zij heeft gemaakt.
Dit (vaktechnische) onderwerp is door de kandidaat niet in zijn referaat behandeld. Het (vaktechnische) onderwerp heeft betrekking op een opdracht die door de kandidaat niet langer dan 2 jaar voorafgaand aan het examen op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar is uitgevoerd.

3.4.2 Diverse onderwerpen per opleidingsvariant

Voor alle opleidingsvarianten geldt dat de examinatoren een gesprek voeren met de examenkandidaat aan de hand van praktijksituaties, portfolio, beroepspraktijk en actualiteit.

Voor de diverse onderwerpen kiezen de examinatoren onderwerpen op basis van onderstaande indeling per opleidingsvariant van de praktijkopleiding.

Assurance	Accountancy-MKB
Tijdens de Praktijkopleiding Assurance draagt de examenkandidaat bij minimaal twee verschillende typen organisaties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar bij aan de jaarrekeningcontrole. Daarnaast voert de trainee overige Assurancewerkzaamheden uit en voert hij/zij werkzaamheden uit in het kader van een ICAIS-opdracht. De examinatoren kiezen uit het portfolio onderwerpen uit opdrachten (niet zijnde een opdracht die door de trainee is gebruikt voor zijn presentatie) dan wel onderwerpen die daar mee te maken hebben, gaan daarover met de kandidaat in gesprek en beoordelen van daaruit of de trainee functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar. De examinatoren kunnen de onderwerpen uit de opdrachten als 'kapstok' gebruiken en in vergelijkend perspectief plaatsen met andere praktijksituaties die in het kader van de opdrachtplanning, -uitvoering- en -evaluatie van belang zijn. Spreiding over de vakgebieden Audit en Assurance, Externe verslaggeving en ICAIS is van belang, alsmede over de streams IT, Corporate Governance en de Maatschappelijke rol van de accountant.	Tijdens de Praktijkopleiding Accountancy-MKB voert de trainee opdrachten uit binnen vier werkdomeinen: 1. Overige Assurance-opdrachten; 2. Samenstellen en fiscale aangiftes; 3. Fiscale Advisering; 4. Bedrijfseconomische Advisering. De examinatoren kiezen uit het portfolio onderwerpen uit opdrachten (niet zijnde een opdracht die door de trainee is gebruikt voor zijn presentatie) dan wel onderwerpen die daar mee te maken hebben, gaan daarover met de kandidaat in gesprek en beoordelen van daaruit of de trainee functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar De examinatoren kunnen de onderwerpen uit de opdrachten als 'kapstok' gebruiken en plaatsen in vergelijkend perspectief met andere beroepssituaties. Spreiding over de hiervoor genoemde werkdomeinen is van belang, alsmede over de streams IT, Corporate Governance en de Maatschappelijke rol van de accountant.

3.4.3 Actualiteit

Het **derde onderdeel** van het geïntegreerd slotexamen gaat over de actuele ontwikkelingen en gebeurtenissen in het accountantsberoep in brede zin. In bijlage 5 wordt dit onderdeel nader toegelicht.

3.4.4 Globale tijdsindicatie

Een indicatie voor de tijdsbesteding per onderdeel (waarbij met name de diverse onderwerpen en de actualiteit in elkaar verweven kunnen zijn):

- Presentatie kandidaat tussen de 15 en 25 minuten
- Diverse onderwerpen tussen de 35 en 40 minuten
- Actualiteit tussen de 15 en 25 minuten

3.5 Normering en cijfervaststelling

De examinatoren moeten hun oordeel over de kandidaat onderbouwen met argumenten. Hiervoor maken zij gebruik van onderstaande kennisniveaus en bijbehorende werkwoorden, afgeleid van het model van Bloom (zie bijlage 7):

1. Het alleen kunnen **toepassen** van kennis, houding, vaardigheden en actualiteit kwalificeert niet voor een voldoende score (4 of 5);
2. Het kunnen **toepassen en analyseren** van kennis, houding, vaardigheden en actualiteit stijgt uit boven het louter toepassen van kennis in de beroepspraktijk en levert een voldoende op (6 of 7);
3. Het kunnen **toepassen, analyseren en systematisch evalueren** van kennis, houding, vaardigheden en de actualiteit levert een ruime voldoende op (7 of 8);
4. Het kunnen **toepassen, analyseren en evalueren** van kennis, houding, vaardigheden en de actualiteit en het **creëren** van nieuwe ideeën, producten en nieuwe inzichten, levert de score 'excellent' op (9/10).

Bij ieder examen zijn er twee examinatoren. De examinatoren komen in goed overleg tot een gezamenlijk eindoordeel. De Examencommissie formaliseert de uitslag (het cijfer op een schaal van 1 t/m 10).
Na afloop van het examen, waarvan een schriftelijk protocol wordt bijgehouden, stellen de examinatoren gezamenlijk, schriftelijk gemotiveerd, de uitslag vast.

De vijf kerncompetenties worden door de examinatoren in het protocol met name beoordeeld op:
1. toepassen van theoretische kennis in relatie tot de besproken onderwerpen;
2. toepassen van communicatieve vaardigheden;
3. kennis van de actuele ontwikkelingen en gebeurtenissen in het accountantsberoep;
4. zelfreflectie en lerend vermogen.

4. De organisatie

4.1 Inleiding

Toelating tot het accountantsregister en de afsluiting van de praktijkopleiding zijn verantwoordelijkheden van de NBA; de afronding van de theorieopleiding is de verantwoordelijkheid van de onderwijsinstellingen.
Het geïntegreerd slotexamen (als afsluiting van de (praktijk)opleiding) is wettelijk gezien de verantwoordelijkheid van de NBA. Het bestuur van de NBA heeft het verzorgen van de praktijkopleiding en het de praktijkopleiding afsluitende examen gemandateerd aan de Raad.

Het geïntegreerde karakter van het examen betekent echter dat ook de onderwijsinstellingen nauw betrokken moeten worden bij de opzet en uitvoering van de examens. De NBA vervult hierbij de coördinerende en organiserende rol, waarbij een goede samenwerking met de onderwijsinstellingen noodzakelijk is. De organisatie van het geïntegreerd slotexamen moet juridisch ingekaderd zijn, zodat de legitimiteit van het geïntegreerd slotexamen niet ter discussie kan worden gesteld. Met het geïntegreerd slotexamen worden de (praktijk)opleidingen Accountancy-MKB en Assurance afgesloten. Ook de trainees die voor 1 januari 2017 met de praktijkopleiding AA of RA zijn gestart, gaan vanaf 1 januari 2020 het geïntegreerd slotexamen afleggen.
Ten einde uitvoering te geven aan het geïntegreerd slotexamen wordt een ‘gemeenschappelijke’ examencommissie gevormd. Deze examencommissie draagt, binnen de door de Raad in overleg met de onderwijsinstellingen vastgestelde kaders, zorg voor de uitvoering van de examens.

4.2 Examencommissie

De Raad zal dus ten behoeve van het afnemen van het examen een examencommissie (de Examencommissie) instellen. De Examencommissie stelt een examenreglement op en ziet toe op de naleving ervan.

De Examencommissie functioneert op basis van een mandaat van de Raad. De Examencommissie bestaat uit een vertegenwoordiging van c.q. namens de Raad, universiteiten en de hogescholen en heeft zes leden (twee leden namens ieder gremium). De leden, inclusief de voorzitter, worden benoemd door de Raad.
De vertegenwoordigers van de onderwijsinstellingen worden op voordracht van de betrokken partijen benoemd. De VAAC en het bestuur van het AC-Scholenoverleg dragen ieder één lid voor.
De Examencommissie kan voor onderwijskundige adviezen worden bijgestaan door een onderwijskundige. De Examencommissie wordt ondersteund door een secretaris, afkomstig van de NBA. Wanneer de stemmen in de Examencommissie staken, heeft de voorzitter de doorslaggevende stem.

De Examencommissie handelt op basis van nader te formuleren regelgeving, gebaseerd op dit rapport. De Examencommissie rapporteert aan de Raad en kan voorstellen ontwikkelen die afwijken van hetgeen in dit rapport is opgenomen, voor zover dat past binnen de regelgeving op grond waarvan zij handelt. Deze voorstellen behoeven de goedkeuring van de Raad. De Examencommissie kan desgewenst tevens wijzigingen van actuele procedures en nadere regelingen met betrekking tot het examen aan de Raad voorstellen.

4.3 Examinatoren

Het examen wordt afgenomen door twee door de Raad benoemde examinatoren. Eén van beide examinatoren is verbonden aan en wordt voorgedragen door een theoretische opleiding, de andere examinator wordt aangewezen door de Raad. De ene examinator is daarbij meer georiënteerd op de theorie, de andere examinator is meer georiënteerd op de praktijk. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met de opleidingsvariant van de kandidaat.

De examinator voldoet aan het competentieprofiel voor examinatoren (Bijlage 6). De examinator afkomstig van of aangewezen door de onderwijsinstelling dient tevens te voldoen aan de eisen die door de onderwijsinstelling worden gesteld.

De NBA, respectievelijk de onderwijsinstelling, borgt dat bij de examinatoren de kennis van de theoretische eindtermen en de kennis van de eindtermen voor de praktijkopleiding in voldoende mate aanwezig zijn. In de competentieprofielen voor de examinatoren wordt dit vastgelegd.

Kandidaat-examinatoren moeten als examinator door de NBA gecertificeerd worden voordat zij examens mogen afnemen. Certificering vindt plaats door de Raad op basis van een nog nader door de Raad vast te stellen certificeringsprogramma.

4.4 Logistieke organisatie

Voor de organisatie wordt er van uitgegaan dat de examens bij de onderwijsinstellingen en bij de NBA kunnen worden afgenomen. De onderwijsinstellingen bepalen voor de eigen instelling de examendata en/of examenperiodes. Voor de organisatie van het geïntegreerd slotexamen wordt een hybride model voorgesteld. Dat betekent dat onderwijsinstellingen vanuit de NBA ondersteuning op maat ontvangen. Wanneer een onderwijsinstelling bijvoorbeeld niet over voldoende eigen examinatoren beschikt, kan aan deze onderwijsinstelling door de NBA een poule met examinatoren (ongeveer 5) toegewezen worden. De NBA biedt, waar nodig, secretariële ondersteuning.

Examenkandidaten melden zich bij het secretariaat van de Examencommissie om examen te kunnen doen. Zij geven daarbij aan via welke onderwijsorganisatie zij het examen willen afleggen of dat zij het examen via de NBA willen doen. Er ontstaat door deze organisatievorm een netwerk van examencentra. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de examens ligt bij de betreffende onderwijsinstelling (plaats, tijd, samenstelling koppel examinatoren). Voor trainees die bij de NBA het examen willen afleggen, is de Examencommissie verantwoordelijk voor de uitvoering. De Examencommissie ziet erop toe dat het geïntegreerd slotexamen wordt afgenomen door één examinator verbonden aan een (of de) theoretische opleiding (van de trainee) en één examinator werkzaam in de relevante praktijk. Nadat het examen is afgenomen, sturen de examinatoren het protocol naar de Examencommissie. De afwikkeling van het protocol vindt plaats op het secretariaat van de Examencommissie.

In overleg met de onderwijsinstellingen zal de operationele uitwerking van de examens bij verschillende onderwijsinstellingen nader vorm moeten gaan krijgen.

4.5 Implementatie van het geïntegreerd slotexamen

Het geïntegreerd slotexamen zal - na instelling van de Examencommissie – vanaf juni 2019 gefaseerd worden ingevoerd aan de hand van een plan van aanpak van de Raad. Gestreefd wordt de implementatie eind 2019 af te ronden. In het plan van aanpak zijn onder andere de volgende aandachtspunten opgenomen: het informeren van de examinatoren, het ontwikkelen en organiseren van een trainingsprogramma voor examinatoren die het geïntegreerd slotexamen gaan afnemen (certificering), het aanpassen van de examenwijzers, het aanpassen van de examentraining voor trainees, het instrueren van de toezichthouders en benaderen en benoemen van kandidaat-leden voor de nieuw in te stellen Examencommissie.

De NBA is gebonden aan de bepalingen uit de Archiefwet en aan de AVG. Op dit moment gelden er procedures ten aanzien van de praktijkexamens die ongewijzigd van kracht kunnen blijven en tevens van toepassing zullen zijn op het geïntegreerd slotexamen. Dit betreffen bijvoorbeeld de bezwaarprocedure en de regeling van het toezicht op de examens.

Bijlagen

1	Leden Werkgroep Geïntegreerd Slotexamen	14
2	Wet op het accountantsberoep (Wab)	15
3	Kerncompetenties	16
4	Assessment principles	17
5	Nadere toelichting examenonderdelen	19
6	De examinator (beknopt competentieprofiel)	20
7	Taxonomie van Bloom	22
8.	Beleidsrichtlijn toetsing eindtermen praktijkopleiding	23

Bijlage 1

1 Leden Werkgroep Geïntegreerd Slotexamen:

- dhr. drs. L.F.G. Tuinsma RA (voorzitter)
- dhr. E. van Asselt RA AA
- dhr. dr. H.J.M. van Berkel
- dhr. drs. J.J. Cluitmans
- mw. E.M. van Diepen MSc
- dhr. B.J.C.G. de Kock AA
- dhr. B.H.S. Kraan AA
- dhr. drs. R.M. Renes RA
- mw. M. M. Sarris MSc AA
- dhr. prof. dr. D.A. de Waard RA
- dhr. prof. mr. dr. F. van der Wel RA

Ondersteuning vanuit de NBA:

- dhr. J. Buchel
- dhr. drs. A.R. Bonestroo

Bijlage 2

2 Wet op het accountantsberoep (Wab)

Artikel 47

1. Gedurende ten minste drie jaar wordt als onderdeel van de opleiding tot accountant een praktijkopleiding gevolgd waarvoor de beroepsorganisatie zorg draagt. De praktijkopleiding wordt afgesloten met een examen. Indien het examen met goed gevolg is afgelegd, geeft de beroepsorganisatie daarvan een getuigschrift af.
2. De verordening over de praktijkopleiding en het daarbij behorende examen, bedoeld in artikel 19, tweede lid, onderdeel j, bevat regels over:
   a. toelatingseisen voor de praktijkopleiding;
   b. de inhoud van het examen, de wijze waarop het examen wordt afgenomen en de personen die bevoegd zijn het examen af te nemen;
   c. de voorwaarden voor de toelating tot het afleggen van het examen;
   d. de voorwaarden voor het verkrijgen van vrijstelling van bepaalde onderdelen van het examen;
   e. de hoogte van de examengelden en te wiens laste deze komen.

Artikel 48

De beroepsorganisatie beoordeelt aan de hand van de vastgestelde eindtermen, bedoeld in artikel 49, tweede lid, en de verstrekte getuigschriften van opleidingen of degene die een praktijkopleiding wil volgen voldoet aan de toelatingseisen daarvoor.

Bijlage 3

3 Kerncompetenties

De kerncompetenties,die zien op de accountant als beginnend beroepsbeoefenaar, omvatten het:

1. ***zelfstandig richting en uitvoering geven aan assurance-opdrachten, aan assurance verwante opdrachten en overige opdrachten, zoals adviesopdrachten;***
2. ***zich rekenschap geven van de maatschappelijke rol van de accountant, hiernaar in overeenstemming met de fundamentele beginselen, genoemd in de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants, handelen en daarbij het algemeen belang voorop stellen;***
3. ***toepassen van de vereiste professioneel-kritische instelling om tot zelfstandige en professionele oordeelsvorming te komen;***
4. onderkennen van de eigen grenzen en beperkingen en waar nodig hulp van andere deskundigen of experts inschakelen;
5. ***afleggen van verantwoording over het eigen functioneren als accountant;***
6. tijdig signaleren van veranderingen in het vakgebied en het beroep, inclusief de maatschappelijke implicaties hiervan, deze analyseren naar relevantie, bespreken met vakgenoten en niet-vakgenoten en zo nodig toepassen;
7. toepassen van verschillende methoden en technieken, teneinde zelfstandig een methodologisch verantwoord onderzoek uit te kunnen voeren op een deelgebied van de accountancy;
8. taxeren van de waarde of de bruikbaarheid en beperkingen van een onderzoek op het vakgebied;
9. goed onderhouden van de relatie met een opdrachtgever en adequaat anticiperen op de behoeften en verwachtingen van interne en externe gebruikers van professionele diensten van accountants;
10. analytisch denken, strategisch denken en logisch redeneren;
11. ***helder, begrijpelijk en overtuigend communiceren in woord en geschrift;***
12. al dan niet als projectmanager, leiding geven aan individuen en een team, waaronder ook het optreden als coach of mentor van beroepsbeoefenaren of toekomstige beroepsbeoefenaren, en
13. in verschillende rollen en omstandigheden constructief en verbindend samenwerken binnen een team of met andere professionals.

Voor alle kerncompetenties geldt dat deze moeten worden bezien in de context van de beginnend beroepsbeoefenaar, die zich professioneel verder zal ontwikkelen.

De vijf *cursief* en **vet** weergegeven competenties worden met name getoetst in het afsluitende geïntegreerd slotexamen, indachtig het CEA voorstel (2016).

Bijlage 4

4 Assessment principles

In november 2012 The International Accounting Education Standards Board (IAESB) has released IES6, Initial Professional Development—*Assessment of Professional Competence*.[3] The revised education standard will help IFAC member bodies and other professional accountancy organizations understand the learning and development requirements for assessing professional competence, and their obligations in upholding the standards.

The revised standard also addresses elements that are essential to assessing professional competence of an aspiring professional accountant.

In IES6 hanteert IFAC vijf 'assessment principles' waaraan een assessment moet voldoen:

1. validity = validiteit

De validiteit van een assessment heeft te maken met de betekenis, de bruikbaarheid en de juistheid van de conclusies die uit de scores worden getrokken. In hoeverre meet het assessment wat bedoeld is te meten? Al naargelang de aard van de conclusies kunnen drie typen validiteit worden onderscheiden: inhouds-, begrips- en criterium- (ook wel genoemd 'voorspellende' of 'predictieve') validiteit:

Inhoudsvaliditeit: De mate waarin het assessment als geheel representatief is voor datgene wat men met het assessment wil nagaan. Dit betekent onder andere dat ieder belangrijk onderwerp uit de leerstof moet worden bevraagd.

Begripsvaliditeit: De mate waarin de score kan worden beschouwd als een maat voor het bedoelde theoretische begrip. Zo is het niet valide om inzicht te toetsen door te vragen naar een uit het hoofd geleerde definitie.

Criteriumvaliditeit: De mate waarin de score samenhangt met soortgelijke metingen buiten het assessment, bijvoorbeeld op delen in de beroepsuitoefening.

2. equity = gelijkheid

De volgende quote geeft goed aan wat hier onder verstaan wordt: "Fundamental to equity in assessment is the recognition that the construction of the knowledge and skills to be assessed should involve a critical evaluation of the extent to which the choice of a particular set of knowledge and skills is likely to privilege certain groups of students and exclude others by virtue or gender, socioeconomic, cultural or linguistic background (Guidelines for Assessment Quality and Equity, van de Australasian Curriculum, Assessment and Certification Authorities (ACACA)."

Het assessment moet zo worden afgenomen dat daarmee geen groepen exclusief worden behandeld en daar voordeel van hebben, dan wel groepen worden benadeeld op basis van specifieke kenmerken (geloof, ras, geaardheid, afkomst etc.).

3. transparency = transparant

In een toetssituatie is sprake van transparantie indien alle informatie voorhanden is die de best denkbare voorbereidings- en antwoordstrategie voor studenten mogelijk maakt. Het moet de toetsdeelnemers

[3] https://www.ifac.org/publications-resources/international-education-standard-ies-6-initial-professional-development-asses

bijvoorbeeld duidelijk zijn op welke onderwerpen de examinator de nadruk gaat leggen in de toets. Zijn ze alle even belangrijk? Of ligt het accent op een bepaald onderwerp? Tot welk niveau moet worden geleerd? Wat zijn de consequenties van een onvoldoende? Hoeveel tijd is beschikbaar voor hoeveel vragen? Hoe is de normering?

Over het algemeen kan aan de transparantie-eis worden voldaan door uitgebreid voorlichting te geven in het voorafgaande onderwijs.

4. high levels of reliabilty = hoge mate van betrouwbaarheid / objectiviteit

Omtrent de eis van objectiviteit voor assessments bestaan uiteenlopende opvattingen. In de meest gangbare wordt objectiviteit gezien als een intersubjectief principe, hetgeen wil zeggen dat de uitkomst onafhankelijk is van storende invloeden van beoordelaars. Intersubjectiviteit is niet alleen aan de orde in de fase van het beoordelen van de antwoorden, maar ook als de vragen worden gekozen en de sleutel (of het beoordelingsvoorschrift) gestalte krijgt. De omschrijving van objectiviteit als een intersubjectiviteitsprincipe levert tevens een methode ter bepaling van de mate van objectiviteit. Indien men immers verschillende assessoren onafhankelijk van elkaar hetzelfde assessment laat beoordelen, dan is duidelijk dat de mate van het ontbreken van overeenstemming een indicatie is van de ongewilde invloed van beoordelaars op het proces van registreren c.q. verwerken.

5. sufficiency within the program = toereikendheid van het assessment

In het examenprogramma moet voldoende breedte en diepgang zitten. Een examenkandidaat die functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar moet in staat zijn relatief complexe opdrachten uit te voeren. Is het examen voldoende toereikend om de breedte en diepgang te meten?

Bijlage 5

5 Nadere toelichting examenonderdelen

Presentatie kandidaat
In het eerste onderdeel van het geïntegreerd slotexamen houdt de examenkandidaat een presentatie over een relatief complex dilemma in het licht van een (vaktechnisch) onderwerp waarbij sprake is geweest van professionele oordeelsvorming door de kandidaat. Het (vaktechnische) onderwerp heeft geen betrekking op een door de kandidaat in zijn portfolio beschreven opdracht en mag ook niet al bij het referaat zijn behandeld. De opdracht is niet langer dan 2 jaar geleden op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar door de kandidaat uitgevoerd en is in ieder geval afkomstig uit de werkomgeving van de kandidaat.

Tijdens de presentatie wordt dus door de kandidaat een relatief complex, persoonlijk dilemma behandeld (of meerdere dilemma's) bij de bespreking van een (vaktechnisch) onderwerp binnen een door de trainee toegelichte opdracht.

Daarmee mogelijk verband houdende onderstaande punten komen hierbij aan de orde:
- waarom heeft de examenkandidaat juist deze opdracht beschreven in het laatste jaar van de praktijkopleiding?;
- de examenkandidaat geeft aan wat er goed ging en wat er beter kon;
- de examenkandidaat onderbouwt de door hem gekozen aanpak en de keuze(s) die hij/zij heeft gemaakt bij de behandeling van het persoonlijke dilemma of de persoonlijke dilemma's;
- de examenkandidaat geeft aan op welke wijze hij/zij de wet- en regelgeving heeft toegepast;
- de examenkandidaat geeft aan op welke wijze hij/zij met de klant heeft gecommuniceerd;
- de examenkandidaat geeft – indien relevant - aan op welke wijze hij/zij met IT-aspecten is omgegaan (of licht toe waarom geen sprake is van relevante IT-aspecten in de specifieke casus).

De trainee wordt aangeraden om hulpmiddelen, zoals bijvoorbeeld hand-outs, mee te nemen ter ondersteuning van zijn/haar presentatie. Na de presentatie gaan de examinatoren met de kandidaat in gesprek over de onderwerpen c.q. de opdracht die bij de presentatie zijn/is behandeld.

Actualiteit
Bij onderdeel drie komen de actuele ontwikkelingen en gebeurtenissen in dan wel met betrekking tot het accountantsberoep aan bod. De vragen en discussiepunten van de examinatoren hebben bij dit onderdeel betrekking op berichtgeving van het afgelopen jaar c.q. de afgelopen jaren zoals gepubliceerd op/in Accountant.nl, NBA.nl, het Financiële Dagblad, etc.

Daarnaast moet de examenkandidaat inhoudelijk op de hoogte zijn van relevante publicaties van de NBA, de AFM en andere voor accountants relevante instanties. De examenkandidaat moet dus op hoofdlijnen op de hoogte zijn van de actuele (inter)nationale ontwikkelingen in het beroep en de discussies die daaromtrent gaande zijn, en de verbinding met zijn eigen beroepspraktijk kunnen leggen.

Bijlage 6

6 De examinator (beknopt competentieprofiel)

Een examinator neemt het (mondelinge) examen af met een mede examinator. Beide examinatoren vervullen daarbij de rollen van kwaliteitsbewaker, poortwachter en assessor. Examinatoren nemen jaarlijks met enige regelmaat examens af. De in verband met het afnemen van het examen te verrichten werkzaamheden worden uitgevoerd binnen de kaders van de wet- en regelgeving die van toepassing is op de praktijkopleidingen van de NBA. Een examinator mag niet tevens als referaatbegeleider of in een andere beoordelende rol ten opzichte van de kandidaat hebben opgetreden. Examinatoren zijn niet betrokken bij het verzorgen van individuele commerciële examentrainingen, zodat een examinator niet in schijn een bepaald belang kan krijgen bij de uitkomst van het examen. Examinatoren dienen onafhankelijk en onpartijdig te kunnen examineren.

Een examinator is accountant (of heeft in ieder geval het theoretische deel van het accountantsexamen behaald). Voorts is een examinator werkzaam in een relevante accountantsomgeving (actief op één of meer van de werkdomeinen van de betreffende praktijkopleidingsvariant) en/of beschikt hij /zij over aantoonbare recente ervaring in het accountancy-onderwijs binnen de drie hoofdvakken en streams.

De examinatoren beoordelen tijdens het examen de competentie(s) van de kandidaat. Mede op basis van de tijdens een examen gestelde vragen en de door de kandidaat gegeven antwoorden beoordelen de examinatoren of een kandidaat functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar c.q. of hij/zij op dit niveau in de praktijk kan functioneren.

Examinatoren hebben actuele kennis van de door de CEA vastgestelde eindtermen, van de professionele omgevingen waarbinnen trainees werken en van het portfolio van de kandidaat. Een examinator kan verschillende gesprekstechnieken toepassen. Tijdens het examen moet hij/zij de kandidaat kritisch kunnen bevragen en doorvragen.

Een examinator beschikt over de volgende persoonskenmerken, vaardigheden en houdingsaspecten:

1. professioneel kritische instelling;
2. vaktechnische kennis en inzicht;
3. helikopterview;
4. analytisch;
5. sociaal-communicatief;
6. objectief;
7. affiniteit met het onderwijs en/of de praktijkopleiding;
8. didactisch onderlegd.

De examinator:

1. toont de vaardigheid om het hele portfolio efficiënt en kritisch door te nemen;
2. leest aandachtig de beoordelingen van de beoordelaar(-s);
3. let op de professioneel-kritische instelling;
4. toont vakkennis, controleert of de juiste wet- en regelgeving correct en onderbouwd is toegepast;
5. vormt zich een totaalbeeld van de (ontwikkeling van de) kandidaat;
6. beoordeelt, a.d.h.v. de instructies en beoordelingscriteria van de Raad, objectief de deskundigheid, communicatieve vaardigheden en beroepshouding van de kandidaat;
7. kiest de juiste balans tussen het handhaven van eigen standpunt en anderzijds openstaan voor de juiste argumenten, kan zich laten overtuigen;
8. motiveert een afwijzing duidelijk en geeft aanbevelingen mee ter verbetering;

9. kan conflicterende situaties bij het beoordelen herkennen en hiernaar handelen;
10. maakt een kandidaat duidelijk wat van hem verwacht wordt;
11. creëert een afnamesituatie waarin kandidaten zich fysiek en relationeel veilig voelen.
12. bereidt het examen goed voor, formuleert geschikte onderwerpen en vragen die hij/zij in het examen wil bespreken. De examinatoren spreken de breedte en de diepgang van het examen voorafgaand aan het examen goed af;
13. stemt af met de collega-examinator over de insteek van het examen;
14. stelt de kandidaat op het gemak, legt rustig het doel en de procedure van het examen uit;
15. luistert aandachtig naar de presentaties van de kandidaat en betrekt de inhoud van de presentatie in het examengesprek;
16. zorgt ervoor dat het gesprek vloeiend verloopt, voldoende diepgang en spreiding krijgt zodat dat er voldoende(relevante) onderwerpen aan bod komen;
17. gebruikt de juiste gespreks- en vraagtechnieken en luistert goed;
18. stelt verdiepende vragen en vraagt kritisch door;
19. onderzoekt actief wat de kandidaat weet en beheerst in plaats van op zoek te gaan naar wat de kandidaat mogelijk niet weet;
20. achterhaalt of de kandidaat visie heeft, stelt vragen over actuele vaktechnische en maatschappelijke ontwikkelingen;
21. achterhaalt of de kandidaat de geldende wet- en regelgeving correct heeft toegepast en weet waarom hij/zij die heeft gebruikt;
22. beoordeelt kritisch de wijze waarop de kandidaat conclusies presenteert, bediscussieert en verdedigt;
23. daagt de kandidaat uit tot weerwoord en discussie, gaat na of de kandidaat zich ‘staande kan houden’ en of de kandidaat de rug recht kan houden;
24. komt in samenspraak met de collega-examinator tot een afgewogen oordeel, waarbij vastgesteld wordt of de kandidaat in de beroepspraktijk wel of niet functioneert op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar;
25. informeert de kandidaat mondeling over de uitslag en motiveert het toegekende cijfer aan de kandidaat;
26. vult het protocol correct in, geeft bij een onvoldoende een uitgebreide en duidelijke toelichting.
27. reflecteert op adequate wijze op zijn/haar eigen rol en functioneren en werkt aan de verdere ontwikkeling van zijn professionaliteit.
28. heeft een training gehad om op te kunnen treden als examinator en is daarmee als examinator door de NBA gecertificeerd;
29. volgt actuele vakinhoudelijke ontwikkelingen en de ontwikkelingen in de relevante wet- en regelgeving;
30. herkent en erkent eigen kwaliteiten en mogelijkheden en houdt deze op peil;
31. informeert zich actief over de praktijkopleiding en examinering, leest alle relevante beschikbare documentatie;
32. toont een professioneel-kritische instelling ten aanzien van zijn eigen functioneren en probeert zijn werkwijze voortdurend te verbeteren.

Bijlage 7

7 Taxonomie van Bloom

Bloom verdeelt eindtermen in drie groepen - ook wel aangeduid met domeinen -: het cognitieve, het affectieve en het psychomotorische domein. In het assessment zal de nadruk komen te liggen op het cognitieve niveau.

Er zijn vele preciseringen, zogenaamde taxonomieën, van dit domein. Een taxonomie is belangrijk omdat het een hulpmiddel is om te voorkomen dat er te veel vragen in een assessment worden gesteld die een eenzijdig beroep doen op een specifiek kennisniveau, bijvoorbeeld uitsluitend feitenkennisvragen.

Bloom hanteert een taxonomie die bestaat uit zes kennisniveaus. Ze zijn hiërarchisch geordend op basis van hun complexiteit. In het onderstaande schema staat eerst een definitie of korte omschrijving van het niveau. De derde rij bevat suggesties voor de werkwoorden die in een vraag kunnen worden gebruikt om een bepaald niveau te bevragen.

	1. Kennis	2. Inzicht	3. Toepassing	4. Analyseren	5. Synthese	6. Evalueren	7. Creëren
Gedragskenmerk	Feiten-reproductie	Begrip	Weten en inzien gebruiken in nieuwe situaties	Ordenen naar inhoud	samenstellen	terugblikken	Iets nieuws maken
	Herkenning	Interpretatie	Kiezen van de juiste wetten, regels, schema's, begrippen enz.			Beoordelen	
	Herinnering	Logische reproductie					
Werkwoorden	- Classificeren	- Uitleggen	- Berekenen	- Vergelijken	- Samenstellen	- Beoordelen	- Ontwerpen
	- Herkennen	- Kenschetsen	- Beschrijven	- Differentiëren	- Construeren	- Overwegen	- Bouwen
	- Identificeren	- Verdedigen	- Bewaken	- Rangschikken	- Voortvloeien	- Associëren	- Plannen
	- In volgorde	- parafraseren	- hanteren	- analyseren	- hypothetiseren	- bekritiseren	- produceren
	- Lokaliseren	- Onderscheiden	- Demonstreren	- Classificeren	- Produceren	- Wegen	- Uitvinden
	- Navertellen	- Herschrijven	- Rapporteren	- Destilleren	- Uitstippelen	- Aanbevelen	- Bedenken
	- Noemen	- Samenvatten	- Vormgeven	- Signaleren	- Ontwikkelen	- Beschouwen	- Vernieuwen
	- Onderkennen	- Voorbeelden	- Uitleggen	- Overzien	- Creëren	- Samenvatten	- Aanpassen
	- Opsommen	- Relateren	- Oplossen	- Discrimineren	- Ontwerpen	- Onderbouwen	- innoveren
	- Reproduceren	- Uitdrukken	- Generaliseren	- Sorteren	- Combineren	- Taxeren	- Creëren
	- Rubriceren	- Interpreteren	- Schiften	- Categoriseren	- organiseren	- evalueren	- samenstellen
	- Selecteren	- illustreren	- weergeven	- Prioriteren	- Rangschikken	- vergelijken	- schrijven
	- Uit elkaar halen	- Aanduiden	- Organiseren	- Opsporen	- Samenstellen	- doorlichten	- construeren
	- Weergeven	- Formuleren	- schetsen	- onderzoeken	- verzamelen	- assessen	- formuleren
	- Voordragen	- Opdracht geven	- praktiseren	- testen	- voorstellen	- voorspel	- initiëren
	- Beschrijven	- vertalen	- plannen	- onderscheiden	- formuleren	- waardeer	- aanpassen
	- Plaatsen	- Discussiëren	- kiezen	- ter discussie st.	- managen	- commentaar g.	- reconstrueren
	- bestempelen	- aanwijzen	- gebruiken	- vergelijken	- opzetten	- adviseren	- rangschikken

Bijlage 8

8. Beleidsrichtlijn toetsing eindtermen praktijkopleiding

1. Inleiding
Deze beleidsrichtlijn van CEA geeft richtlijnen en voorschriften voor toetsing van de eindtermen bij de praktijkopleiding die onder mandaat valt van de Raad voor de Praktijkopleidingen (RPO). Naast algemene richtlijnen worden nadere voorschriften gegeven en begrippen gedefinieerd om helder te maken wat CEA verwacht met betrekking tot de toetsing van de eindtermen voor de praktijkopleiding.
Deze richtlijn treedt 15 februari 2017 in werking en vormt een uitwerking van het bepaalde in artikel 4, eerste lid onder g, h, i en j en in artikel 5, derde lid onder c, d en e van de Beleidsregels toetsing eindtermen praktijkopleiding en geven aanwijzing. CEA heeft op grond van artikel 2 van deze beleidsregels een toezichtkader vastgesteld waaraan de praktijkopleiding moet voldoen. Een van de toezichtcriteria is de kwaliteit en het niveau van toetsing.

2. Algemene beleidsrichtlijnen met betrekking tot de toetsing van de eindtermen
De RPO legt vast hoe voor de toetsing van de eindtermen wordt omgegaan met onderstaande aspecten. In paragraaf 3 zijn de voorschriften van CEA voor elk aspect nader vormgegeven:

1. **Toetsorganisatie:** De organisatie van de taken en verantwoordelijkheden van verschillende actoren die betrokken zijn bij de toetsing van de eindtermen en de samenwerking daartussen.
2. **Toetsbekwaamheid**: De deskundigheid van actoren verantwoordelijk voor (een deel van) de toetsing.
3. **Toetsbeleid:** De regels en afspraken met betrekking tot de inhoud van en de procedures voor toetsing.
4. **Toetsmodel:** De bewuste en beargumenteerde combinatie van toetsvormen.
5. **Toetsproducten:** Het meetinstrument (bestaande uit ten minste een toetstaak, instructie en beoordeling) dat de mate van realisatie van de relevante eindtermen vaststelt waarbij rekening wordt gehouden met variatie en spreiding in de eindtermen voor het betreffende vak of de betreffende vakken.

3. Voorschriften voor de praktijkopleiding met betrekking tot toetsing eindtermen
3.1 Toetsorganisatie

- De RPO beschrijft en belegt de taken en verantwoordelijkheden van de actoren met betrekking tot de toetsing van de eindtermen.
- De RPO stelt kwaliteitsmaatregelen op en borgt deze zodanig dat de kwaliteit van toetsing onafhankelijk wordt gecontroleerd. De taken en verantwoordelijkheden voor het uitvoeren en borgen van de kwaliteitsmaatregelen zijn vastgelegd en opgenomen in het toezichtprotocol van de RPO.
- De RPO zorgt voor een klachtenprocedure en een procedure voor bezwaar en beroep met betrekking tot de toetsing en beoordeling van de eindtermen van de praktijkopleiding.
- De RPO borgt dat alleen trainees die de eindtermen hebben behaald en over een actueel theoretisch getuigschrift beschikken, een getuigschrift ter afronding van de praktijkopleiding ontvangen.

3.2 Toetsbekwaamheid

- De RPO borgt de deskundigheid met betrekking tot toetsing en vakkundigheid van praktijkbegeleiders, beoordelaars, examinatoren en andere actoren en toont die naar de CEA desgevraagd aan.
- Voor in ieder geval de beoordeling of de trainee de eindtermen op eindniveau beheerst en al naar gelang de situatie ook het opstellen van de toetsing past de RPO het vierogenprincipe toe. Op basis van de (interne) risico's en situatie van de praktijkopleiding bepaalt de RPO op welke manier het vierogen principe wordt toegepast. Dit wordt ter verantwoording vastgelegd in het toetsbeleid en de correcte uitvoering hiervan wordt desgevraagd aan CEA aangetoond.

3.3 Toetsbeleid

- De RPO stelt een examenregeling vast. Deze is onderdeel van de 'Verordening en de Nadere Voorschriften op de Praktijkopleidingen' en worden op de website van de NBA gepubliceerd. De examenregeling beschrijft op welke wijze de eindtermen in de (opleidingsoriëntaties van de) praktijkopleiding worden getoetst. Hierin stelt de RPO beleid en procedures op voor:
    - De totstandkoming van de toetsing van de eindtermen en de door haar gehanteerde normen.
    - inzage door, klachten en geschillen van trainees.
    - het tegengaan van fraude.
- Het toetsbeleid beschrijft hoe de RPO de kwaliteit van toetsing borgt en bevordert. In het toetsbeleid is in ieder geval opgenomen hoe de RPO het proces, de actoren, de inhoud, de vormen en de uitkomsten van de toetsing periodiek evalueert en daar opvolging aan geeft.

3.4 Toetsmodel

- Het toetsmodel beschrijft met welke toetsproducten de eindtermen worden gerealiseerd. Hierbij schenkt de RPO expliciet aandacht aan de reikwijdte, actualiteit en spreiding in de inhoud (1) van de vereiste werkzaamheden en beroepsproducten voor de oriëntaties Assurance en Accountancy-MKB en (2) van de toetsproducten en examens.
- Het toetsmodel geeft de toetsvormen weer die worden gebruikt om het gewenste (eind)niveau van de eindtermen te toetsen. Verder wordt ook de keus en inzet van de verschillende toetsvormen onderbouwd waarbij een mix wordt gehanteerd van algemeen gebruikte toets- en beoordelingsvormen die aansluiten bij het gewenste beheersingsniveau van de eindtermen.

3.5 Toetsproducten

- De RPO stelt richtlijnen en normering op voor de toetsproducten van de praktijkopleiding die aansluiten bij de betreffende oriëntatie van de praktijkopleiding voor het behalen van het gewenste (eind)niveau van de eindtermen.
    - De RPO borgt dat de toetsproducten voldoen aan de volgende, algemeen geaccepteerde kwaliteitscriteria: validiteit, betrouwbaarheid, bruikbaarheid, objectiviteit, transparantie, feedback.
- De toetsproducten, de uitwerking, beoordeling en correcties daarvan worden ten minste vier jaar schriftelijk vastgelegd en gearchiveerd.
- De praktijkopleiding wordt afgerond met een geïntegreerd slotexamen. Voor deelname aan het slotexamen geldt dat de kandidaat het theoretisch getuigschrift heeft behaald en het praktijkdeel van de opleiding heeft afgerond.
- De RPO heeft de geldigheidsduur van de resultaten van de toetsproducten voor de praktijkopleiding geregeld en wel zodanig dat de praktijkopleiding inclusief het geïntegreerd slotexamen binnen zeven jaar is afgerond. De RPO is daarbij verantwoordelijk voor de borging van de actualiteit van de theoretische kennis van een trainee.
- Nadere richtlijnen voor het geïntegreerd slotexamen worden opgenomen in de beleidsrichtlijn toetsing voor het geïntegreerd slotexamen.

4. Begrippenlijst

- **Eindniveau:** De eindtermen worden beheerst op het niveau zoals is vastgesteld door CEA en gepubliceerd in de Staatscourant.
- **Formatieve toetsing:** Toetsing gericht op de ontwikkeling van de student of trainee door feedback en beoordeling.
- **Schriftelijk:** Een toetsproduct waarbij de student of trainee door te schrijven aan een opdracht en/of vraag voldoet, daaronder vallen o.m. toetsen met open en/of gesloten vragen, uitwerken van een casus/opdracht en het maken van een paper/essay/scriptie, al dan niet gevolgd door een mondelinge presentatie/toelichting. De schriftelijke handeling kan digitaal of op papier gebeuren.

- **Summatieve toetsing:** Toetsing gericht op het vaststellen of een student of trainee wel of niet heeft voldaan aan bepaalde eindtermen op een bepaald niveau.
- **Toetsmodel:** Een overzicht dat beschrijft met welke toets- en beroepsproducten, wanneer en op welk niveau de realisatie van elke eindterm wordt vastgesteld gedurende de opleiding.
- **Vierogenprincipe:** een vorm van beoordeling van afgenomen toetsproducten, waarbij op een systematische en zorgvuldige wijze twee of meer personen vaststellen of aan de norm is voldaan. Het vierogen principe kan op verschillende manieren worden toegepast. De opleiding bepaalt afhankelijk van de (interne) risico's en de specifieke situatie op welke manier dit gebeurt en legt dit in haar toetsbeleid vast. Bij voorkeur wordt het vierogen principe integraal toegepast al dan niet met een bepaalde bandbreedte (qua toetsresultaten), maar er zijn ook andere toepassingen denkbaar in samenwerking (bij landelijk afgenomen toetsen) of daarmee vergelijkbare situaties. Hieronder worden een aantal voorbeelden gegeven:
  Minimaal twee examinatoren beoordelen (gelijktijdig of volgtijdelijk) de examenuitwerkingen van kandidaten, al dan niet met toepassing van een bepaalde bandbreedte. Dit wordt te allen tijde toegepast bij mondelinge toetsen.
  Een systeem (al dan niet in samenwerking met verschillende opleidingen) waarbij selectief de examenuitwerkingen van kandidaten door minimaal twee examinatoren worden beoordeeld. De selectie kan plaats vinden op basis van een statistische steekproef of kritische deelwaarneming. De kritische deelwaarneming is gebaseerd op een zorgvuldige en grondige analyse van de te beoordelen examenuitwerkingen, zoals een risicoanalyse en/of cijferanalyse.